

УДК 37.06:378 (045)

О.М. Галус,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У СТУПЕНЕВОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ (УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ)

У статті розглядається професійна адаптація студентів до навчання у ступеневому педагогічному вузі як складний динамічний процес, що побудований на основі наукового, системного підходу.

Важливою умовою успішного функціонування цього процесу є створення у вузі певної педагогічної системи, яка потребує ефективного управління з боку суб'єктів професійної адаптації студентів.

Розв'язання проблем професійної адаптації студентів до навчання в умовах ступеневої підготовки у педагогічному вузі III-IV рівня акредитації має велике значення в справі становлення, розвитку педагогічної майстерності майбутнього вчителя.

Дана наукова проблема обумовлена наявністю протиріччя між намаганням вузу створити необхідні умови для успішної професійної адаптації студентів, з одного боку, та недостатньо розробленою системою роботи з управління процесом професійної адаптації. Розв'язання даного протиріччя позитивно впливатиме на професійну адаптацію студентів взагалі та активізацію пізнавальної діяльності, підвищення успішності навчання, поліпшення наукової діяльності зокрема.

Питання професійної адаптації студентів знайшла своє висвітлення в наукових працях психологів та педагогів Г.Н. Александрова [1], А.І. Новодворська [2], О.Г. Мороза [3], В.А. Семиченко [4], Д.О. Андрєєвої [5], О.І. Зотової [6], В.І. Брудного [7] та ін. Питання цілеспрямованого управління процесом підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти аналізуються у працях В.І. Бондаря [8], В.В. Олійника [9], Л.І. Даниленко [10], М.Ю. Красовицького [11], В.І. Маслова [12], Г.В. Єльнікової [13], С.В. Крисяка [14], Н.Г. Протасової [15], В.С. Пікельної [16], В.І. Пуцова [17], П.В. Худомінського [18] та ін. Проте проблема управління процесом професійної адаптації студентів в умовах ступеневого педагогічного вузу досліджена недостатньо.

Метою статті є висвітлення проблеми цілеспрямованого управління процесом професійної адаптації студентів у ступеневому педагогічному вузі як провідної ланки системи неперервної освіти особистості.

Як правило, робота щодо *управління процесом професійної адаптації студентів* нового прийому у вузі планується задовго до початку навчального року. Беруть участь у ній не лише викладачі, але й студентські колективи, громадські організації, студенти старших курсів. Шляхи і форми надання допомоги першокурсникам достатньо різноманітні. До початку занять, а також у перші дні навчання у вузах особлива увага повинна приділятися виховній роботі з новачками. Бесіди зі студентами можуть проводити декани, куратори груп, студенти-відмінники, члени наукових студентських гуртків, керівники гуртків художньої самодіяльності. Ці бесіди допомагають першокурсникам ознайомитися зі структурою вузу, кафедрами і лабораторіями, навчальним планом, досвідом самостійної роботи студентів-відмінників. Першокурсники дізнаються про наукові гуртки, гуртки художньої самодіяльності, громадську роботу, яка проводиться у вузі. Маючи пізнавальне значення, бесіди дають відомий психологічний ефект: створюється атмосфера доброзичливості, першокурсники швидко включаються в життя вузівського колективу. Цьому сприяє встановлення особистісного контакту професорсько-викладацького складу зі студентами нового прийому. Для встановлення ділових стосунків між викладачами і студентами необхідно проводити зустрічі і бесіди викладачів з першокурсниками. Такі бесіди сприяють не лише встановленню контакту, але дають можливість викладачеві виявити запити і потреби першокурсників.

Вивчення педагогічних основ проблеми професійної адаптації вимагає розробки критеріїв ефективності педагогічних впливів, спрямованих на активізацію адаптаційного періоду. Ми вважаємо, що одним із показників може бути суб'єктивна задоволеність.

Професійна адаптація як педагогічна проблема вирішується шляхом *раціональної організації життя і діяльності* першокурсників. У вивченні цього питання ми використовували матеріали МОН України, залучався різноманітний літературний матеріал, вивчалися думки викладачів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. При вивченні думок викладачів, що працюють зі студентами першого курсу, ми виявляли характер відносин студентів до навчальної діяльності, труднощі, з якими стикаються колишні школярі в процесі навчання, шляхи і засоби надання допомоги студентам нового прийому. Визначили характер вражень самих студентів від перших кроків студентського життя.

Вивчення показало, що найбільші труднощі студенти відчувають у навчанні. На це вказали 89,0% опитаних студентів (усього в опитуванні брало участь близько 300 студентів і 35 викладачів). Найбільші труднощі студенти відчувають у зв'язку з недостатньо розвинутими уміньми навчальної

роботи у вузі (47,0%), у невмінні спланувати час на самостійну підготовку до занять (61,0%), з недостатніми вольовими зусиллями, необхідними в самоорганізації (66,6%), з невмінням працювати систематично, без постійного контролю (39,0%).

На труднощі, з якими зустрічаються першокурсники в навчанні, вказали всі опитані викладачі. Це викликає необхідність з перших днів перебування студентів у вузі навчати їх раціональної організації розумової праці. У ряді вузів країни з цією метою читаються спецкурси, організуються практикуми, факультативи з методики самостійної роботи студентів (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія). На допомогу першокурсникам випущено методичні рекомендації із самовиховання та організації самостійної роботи.

Велика увага приділяється *удосконалюванню окремих форм навчання*: лекцій, практичних, семінарів і лабораторних занять. З метою забезпечення наступності школи і вузу, в академії експериментально вирішуються такі питання, як одноденні лекції, збільшення часу на практичні і семінарські заняття, самостійну роботу студентів. З метою прискорення процесу входження студентів нового прийому в життя вузівського колективу, у систему роботи з групою необхідно включити різноманітні *виховні заходи*. До числа найбільш важливих заходів відноситься: робота з формування і комплектування академічних груп; ритуал посвяти у студенти і читання курсу "Вступ до спеціальності", виступ провідних викладачів у групах; знайомство з історією вузу і випускниками, які його прославили, організація консультативних пунктів у гуртожитку силами викладачів і студентів-першокурсників; введення щомісячної атестації, що дозволяє контролювати самостійну роботу студентів, вчасно надавати їм необхідну допомогу. Продуктивними, наприклад, є *доводи* з проблем історії вузу чи факультету, завдань першокурсників; *лекції* з питань ефективності конспектування матеріалу, роботи з книгою, першоджерелами, культури поведінки студента, формування колективу у навчальній групі; *консультації*: "Яким має бути режим для першокурсника", "Як організувати самопідготовку" тощо. Роль цих заходів безумовно велика, тому що вони сприяють залученню студентів до громадського життя вузу, пробуджують прагнення дорожити його честю, берегти і примножувати традиції, викликають благородне прагнення внести свій доробок у спільну справу, виховують студентів у дусі колективізму. З виховною метою необхідно використовувати також факультетські традиції.

Виховання *культури розумової праці* практично розглядається як найважливіший напрям навчально-виховної роботи, спрямованої на залучення першокурсників до навчання у вузі. Варто сказати, що в багатьох педагогічних вузах ця робота здійснюється в умовах системного підходу до формування особистості вчителя. Таким чином, залучення першокурсників до навчання в педагогічному вузі є складним і багатограним процесом, що містить у собі великі можливості і невирішені проблеми у вихованні особистості вчителя. Успіх роботи багато в чому буде залежати від того, наскільки розумова праця здійснюється як професійно важлива та усвідомлюється студентами. Професійний підхід у вирішенні питання дозволить, на наш погляд, виділити додатковий резерв у навчанні професійної майстерності.

Зокрема, програма виховної роботи зі студентами Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії побудована на основі наукових принципів педагогічних впливів, висунутих А. Макаренком та іншими відомими педагогами: а) діалектичний підхід до визначення цілей і завдань виховання; б) проектування якостей особистості членів колективу; в) композиційна єдність змісту, форм, методів і засобів виховання особистості; г) ясність і конкретність вимог до усіх видів діяльності; д) динамічність і перспективність виховних заходів; е) уважне вивчення змін особистості в колективі.

Виховні задачі системи виходять з цілей та завдань виховання і професійної підготовки вчителя у педагогічному вузі. Система виховних впливів передбачає цілеспрямованість, послідовність, наукову організацію кожного елемента системи. Як структурні елементи розглядаються знання, уміння, навички, світогляд, а критеріями ефективності виховної роботи і вихованості студента як майбутнього вчителя визначені переконаність, цілеспрямованість, наукова підготовка, культура поведінки, активність студентів у різних сферах діяльності, успішність, явка молодого фахівця на роботу і якість його роботи в перші роки. План-програма Концепції виховної роботи студентів розрахована на десять років супроводу молодого фахівця. У ній передбачається довузівський, вузівський і післявузівський періоди підготовки. Вузівський період посідає особливе місце, тому що в ці роки вирішуються основні завдання виховання майбутнього вчителя. Важливо й те, що кожен курс або декілька курсів розглядаються як своєрідний ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень) у підготовці молодого фахівця.

Навчально-виховна робота вузівського періоду спланована з урахуванням адаптаційного процесу. Вона передбачає таке функціонування елементів системи, при якому першокурсник активно залучається до навчального процесу, знайомиться теоретично і на практиці зі своєю майбутньою професією. Розумове виховання й організація розумової праці здійснюється за допомогою спеціальних занять у перший місяць навчання, шляхом висвітлення методики самостійної роботи під

час лекцій. Студентів знайомлять з роботою бібліотеки, навчають елементів бібліографії, знайомлять з досвідом організації самостійної роботи кращих студентів. Першокурсникам прищеплюються навички дослідницької роботи, їх залучають до найпростіших досліджень за матеріалами лекцій, що читаються. Студенти ведуть спостереження в школах за розробленими завданнями і методичними рекомендаціями. Дослідницькі навички формуються також у процесі написання рефератів.

Найважливішим компонентом системи виховання першокурсників у широкому розумінні цього поняття є *контроль за навчальною діяльністю*. Кожен студент протягом року виконує певну роботу, заплановану на весь період навчання у вузі: готує доповідь на конференцію чи лекцію; реферат, розробку, виготовляє посібник, бере участь у практикумі. Облік і оцінка всіх видів діяльності знаходить висвітлення в спеціальних індивідуальних планах роботи студентів, щорічних звітах на кафедрі про стан підготовки дипломних робіт (на 5 і 7 курсах). З метою систематичного контролю і навчальної атестації на першому курсі розроблені графіки проходження навчальних дисциплін, педагогічної практики і самостійної роботи. Навчальна атестація здійснюється кафедрами, деканатом та кураторами.

Таким чином, організація навчальної діяльності на першому курсі передбачає планування, контроль і регулювання з метою активного включення студентів у навчальний процес.

Важливим напрямом у роботі з першокурсниками є залучення їх до посиленої *педагогічної діяльності*, формування професійно важливих умінь і навичок у всіх видах занять і громадській роботі. Знайомство з діяльністю вчителя здійснюється шляхом зустрічей із заслуженими вчителями загальноосвітніх шкіл, лекцій і бесід про вчительську професію. Першокурсники залучаються до вивчення учнів за розробленою методикою.

Професійна спрямованість навчально-виховного процесу на першому курсі дає той емоційний заряд, за допомогою якого формується позитивне ставлення до професії і факультету. Усвідомлення важливості та складного характеру педагогічної діяльності сприяє її свідомому освоєнню у вузі, спонукає до самоосвіти.

У процесі розв'язання конкретних завдань з оволодіння знаннями, культурою розумової праці і поведінки формується *первинний студентський колектив*. Він є необхідною умовою активного і творчого залучення першокурсників до вузівського середовища. Тому план-програма передбачає спеціальний розділ, що відображає організаційні заходи з формування студентського колективу. Всі педагогічні впливи спрямовані на виховання високих морально-етичних якостей, формування наукового світогляду і професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя. Під впливом застосування наукових принципів швидше формується студентський колектив, поліпшується його психологічна структура, прискорюється зближення офіційних (ділових) і неформальних взаєностосунків. У результаті в міжособистісних стосунках першокурсників все раціональніше поєднуються взаємодопомога і вимогливість, у колективі створюється психологічна атмосфера, сприятлива для формування особистості кожного першокурсника.

Проявляти турботу і увагу до першокурсників потрібно також шляхом надання їм допомоги в організації *побути*. Вузівська практика показує, що удосконалення методики організації відпочинку і дозвілля сприяє підвищенню загального трудового тону, формуванню колективу групи першокурсників.

Умовою успішної професійної адаптації першокурсника є також забезпечення *індивідуальної* ритмічності всього його життя і діяльності, складання і дотримання кожним першокурсником прийняттого саме для нього розпорядку праці і відпочинку з урахуванням колективних форм життя і праці. Суттєва роль належить самовихованню першокурсників.

Дотримуючись цих умов, першокурсник поступово стає не лише об'єктом, але і суб'єктом процесу виховання. Різностороння і своєчасна *допомога* першокурсникам, спланована і здійснювана на основі реальних потреб і запитів, як правило, забезпечує швидше і менш хворобливе включення їх у життя вузівських колективів і оволодіння вузівською системою розумової праці. Навчально-виховна робота зі студентами з точки зору пошуку можливостей управління процесом професійної адаптації має бути націлена у першу чергу на формування професійних і особистісних якостей майбутнього фахівця.

Якщо виходити з того, що основними структурними компонентами педагогічної діяльності є конструктивний, організаторський і комунікативний, то формувати такий спосіб діяльності можна вже у процесі навчальної праці першокурсника. Наприклад, робота над конспектуванням першоджерел, підготовка доповіді, реферату тощо вимагає конструювання навчального матеріалу. У той же час дуже важливим є вміння організувати свою діяльність у навчальному процесі, вміння зацікавити слухачів (студентів, викладачів).

Розв'язання цього питання може бути здійснене за допомогою системи педагогічних засобів, варіантом може бути система, яка виходить з таких вимог: а) професійна спрямованість культури навчальної праці студента повинна розглядатися викладачем як професійно важлива; б) виховання культури розумової праці студентів повинно спрямовуватися на формування свідомого ставлення до

неї як професійно важливої; в) система педагогічних впливів припускає єдність вимог, пропонує викладачами до виховання навичок навчальної праці студентів; г) найважливішою вимогою є планування шляхів і засобів, спрямованих на виховання культури розумової праці студента; д) систематичний контроль за навчальною діяльністю, що дозволить управляти процесом професійної адаптації; е) педагогічні впливи повинні спрямовуватися на формування активного, творчого ставлення до освоєння професії вчителя в педагогічному вузі.

На наш погляд, сьогодні у вузах проводиться недостатня профорієнтаційна робота зі старшокласниками у школах. Непогано вона організована в довузівських ліцеях, які функціонують при вузах III-IV р.а. Під *професійною орієнтацією* розуміємо обґрунтовану систему соціально-економічних, психолого-педагогічних, медико-біологічних, виробничо-технічних заходів, спрямованих на надання допомоги учням і молоді у професійному самовизначенні. Правильно обрана професія відповідає інтересам і нахилам людини, знаходиться в повній гармонії з покликанням. У такому випадку професія приносить радість і задоволення. Соціальна значимість і задоволеність професією підвищуються, якщо вона відповідає сучасним потребам суспільства, престижна, носить творчий характер, високо оцінюється матеріально.

Старшокласники мають потребу у всебічній інформації про професії, у кваліфікованій пораді на етапі вибору життєвого шляху, у підтримці і допомозі на початку професійного становлення. Система професійної орієнтації містить у собі такі компоненти: професійна інформація, професійна діагностика, професійна консультація, професійний вибір.

Метою професійної інформації є повідомлення старшокласникам певних знань про соціально-економічні, психофізіологічні особливості тих чи інших професій. З професійного інформування розпочинається ознайомлення школярів із професіями, з потребами конкретного регіону, міста у певних професіях. Учителі, класні керівники, батьки можуть і повинні активно впливати на правильний вибір професії, на формування професійних мотивів.

Професійна діагностика здійснюється фахівцями по відношенню до кожної конкретної людини з використанням різноманітних методик. У ході професійної діагностики вивчаються особливості вищої нервової діяльності людини, стан її здоров'я, інтереси і мотиви, ціннісні орієнтації, установки у виборі професії.

Професійна консультація полягає в наданні допомоги, порадах фахівців (психологів, лікарів, педагогів), у встановленні відповідності між вимогами, пропонує викладачами до професії, та індивідуально-психологічними особливостями особистості. Розрізняють декілька типів професійних консультацій. У ході довідково-інформаційної консультації школяра знайомлять більш глибоко зі змістом професії, вимогами до неї, можливостями працевлаштування, підвищення професійної майстерності. Метою діагностичної індивідуальної професійної консультації є визначення можливих сфер діяльності, в яких учні можуть найбільш успішно працювати. Результатом діагностичної індивідуальної профконсультації повинно бути визначення не однієї якої-небудь професії, а групи споріднених професій. Медична профконсультація встановлює ступінь відповідності здоров'я людини вимогам професії.

Професійний вибір спрямований на надання особистості свободи вибору у світі професій. Його здійснюють навчальні заклади, що пред'являють певні вимоги до вступників. При професійному виборі необхідно врахувати сімейні традиції, мотиви задоволеності працею, думку вчителів та друзів тощо.

Компоненти профорієнтації взаємозалежні і супідрядні. Проведення профорієнтації у школі багато в чому залежить від вікових особливостей школярів. На етапі початкової школи формується позитивне ставлення учнів до праці, показується важливість і необхідність праці для суспільства, сила і краса праці, формується потреба бути корисним людям. На етапі неповної середньої школи розкриваються моральні основи вибору життєвого шляху, учні знайомляться з конкретними видами трудової діяльності, розширюється коло їхніх уявлень про працю дорослих. Учням надається можливість ознайомитися з практичним застосуванням досягнень науки у сфері матеріального і нематеріального виробництва. На етапі повної середньої школи професійні інтереси школярів більш диференційовані та усвідомлені. Учні в процесі профорієнтації отримують більш повні дані про економіку виробництва, рівні механізації, автоматизації та комп'ютеризації. Старшокласники приймають рішення про вибір професії, у більшості з них чітко визначаються мотиви навчальної діяльності.

Ефективно здійснюють профорієнтацію студенти академії, які популяризують працю вчителя. Цьому сприяє проведення спільних студентсько-учнівських конференцій з проблем освіти, культури, самореалізації особистості, проходження студентами переддипломної практики у школах, позашкільних установах. Результативними формами профорієнтаційної роботи є розповіді, бесіди і диспути з майбутніх професій, екскурсії на виробництво тощо.

Учні, які пройшли етап професійної орієнтації і стали студентами, легко та успішно адаптуються в умовах вузу, їхня діяльність професійно цілеспрямована. В академії створені всі необхідні умови для успішної професійної адаптації студентів до вузу в цілому та навчання зокрема.

У структурі академії функціонує педагогічний коледж. На стаціонарну форму навчання приймаються особи, які мають базову загальну середню освіту (9 класів). Тобто, мова йде про ранню профорієнтацію і профадаптацію. Надзвичайно важливо на енергетичному, середовищному, діяльнісному, соціальному та індивідуально-особистісному рівнях (аспектах) забезпечити успішну профадаптацію 15-16-річної молоді. Відомо, що професійна адаптація особистості являє собою набуття певних професійних знань, умінь та навичок, цінностей та досвіду, передбачає процес пристосування особистості до професійних умов діяльності.

В академії надається перспектива бачення п'ятиступеневого рівня навчання, а саме: 1) після другого курсу студенти здобувають повну середню освіту; 2) після четвертого – I освітньо-кваліфікаційний рівень (ОКР) "молодший спеціаліст"; 3) після п'ятого – II ОКР "бакалавр"; 4) після шостого – III ОКР "спеціаліст"; 5) після сьомого (восьмого) року навчання – IV ОКР "магістр" за спеціальностями "дошкільне виховання", "початкове навчання", "педагогіка і методика середньої освіти: музика", ("управління навчальним закладом").

Після закінчення першого освітньо-кваліфікаційного рівня "молодший спеціаліст" є можливість стаціонарно продовжити навчання на рівнях "бакалавр", "спеціаліст", "магістр" протягом одного-трьох років, або шляхом заочного навчання, – відповідно, по півтора роки на кожному освітньо-кваліфікаційному рівні, загалом чотири з половиною роки.

Магістерська підготовка за основними чотирма спеціальностями дає широкі можливості випускникам гуманітарно-педагогічної академії протягом двох років органічно поєднувати теоретичне навчання та виробничу практику у формі стажування на посаді викладача вузу, а за спеціальністю "управління навчальним закладом" заступника директора школи з навчально-виховного процесу (один рік) та директора школи (один рік). На проходження виробничої практики відведено двадцять два тижні протягом двох років, що значно розширює можливості слухачів магістратури ефективно засвоїти і професійно виконувати обов'язки директора, заступника директора загальноосвітнього закладу.

Цьому сприяє освітньо-соціальне середовище обласного центру – м. Хмельницького, де компактно в територіальному плані та транспортному розв'язанні зосереджено тридцять чотири загальноосвітніх заклади (в т.ч. двадцять загальноосвітніх шкіл, чотири навчально-виховних комплекси, п'ять навчально-виховних об'єднань, дві гімназії з філіалом, два ліцеї, один колегіум), більше п'ятдесяти дитячих дошкільних та позашкільних закладів. Викладачами випускної кафедри менеджменту в освіті є начальник міського управління освіти і науки, заступник начальника, три працюючих директори шкіл тощо.

Сучасний директор загальноосвітньої школи, поряд із глибоким знанням початкової ланки школи – фундаменту освіти, повинен професійно володіти іноземною мовою. Це зумовлено розширенням і поглибленням міжнародних зв'язків закладів освіти, що передбачено Законом України "Про освіту" [19]. Тому поєднання навчання за спеціальностями "управління навчальним закладом" (денна форма навчання) та "англійська (німецька) мова і література" (вечірня форма навчання) є цілком логічним. Поряд із цим, розширено кількість годин з курсу "Інформатики та обчислювальної техніки". Це дасть можливість ефективно використовувати комп'ютер та інформацію з міжнародної мережі Інтернет.

Отже, усе вищезазначене дає змогу зробити такі **висновки**:

1. Цілеспрямований процес управління професійною адаптацією студентів у вузі включає: а) раціональну організацію життя і діяльності, посилення самостійної роботи; удосконалення змісту, форм і методів навчання та виховання; б) підвищення культури розумової праці; в) урізноманітнення ефективного контролю за навчальною діяльністю; г) формування первинного студентського колективу; д) організацію побуту, відпочинку, дозвілля студентів тощо.

2. Спільно з органами управління освітою необхідно розробити і впровадити систему профорієнтації старшокласників, яка включає професійну інформацію, професійну діагностику, професійну консультацію і професійний вибір.

3. Цілеспрямований процес управління професійною адаптацією студентів у поєднанні з професійною орієнтацією позитивно впливає на свідомий вибір молоддю майбутньої професії, де переважають професійні мотиви та успішне навчання у вузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров Г.Н. Проблемы дидактической адаптации студентов // Проблемы адаптации студентов. – Вильнюс, 1978. – С. 47-50.
2. Новодворскис А.И. К вопросу преодоления дидактического барьера студентами первого курса. – В сб.: Эффективность подготовки специалистов (материалы межреспубл. симп-ума). – Каунас, 1969. – С. 184-188.

3. Мороз О.Г. Професійна адаптація молодого вчителя: Навчальний посібник. – К.: Київ. держ. пед. ін-т, 1980. – 95 с.
4. Семиченко В.А. Концепция целостности и ее реализация в профессиональной подготовке будущих учителей (психолого-педагогический аспект): Дис. ... д-ра психол. наук / КГПИ им. М.П. Драгоманова. – К., 1992. – 432 с.
5. Андреева Д.А. Влияние адаптации студентов на учебную активность // Проблемы активности студентов. – Ростов: РГУ, 1975. – 165 с.
6. Зотова О.И., Кряжева И.Н. Некоторые аспекты социальной психологической адаптации личности // Психологические механизмы регуляции социального поведения: Сборник статей. – М.: Наука, 1979. – 335 с.
7. Брудный В.И., Каганов А.Б. Адаптация студентов младших курсов вуза. (Из опыта работы технических вузов юга Украины). – М.: Отдел научной информации НИИВШ, 1975. – 36 с.
8. Бондар В.І., Севастюк М.С. Педагогічне прогнозування як процес формування прогностичних умінь учителя початкової школи. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – 60 с.
9. Олійник В.В. Теоретико-методологічні засади управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2004. – 46 с.
10. Даниленко Л.І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Центр. ін-т післядипл. пед. освіти АПН України. – К., 2005. – 373 с.
11. Красовицький М.Ю. На власні очі: Проблеми морального виховання учнів у теорії і практиці вітчизняної та американської педагогіки. – К.: Педагогічна думка, 1998. – 159 с.
12. Маслов В.И. Система функциональных знаний директора общеобразовательной школы: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1979. – 20 с.
13. Сльникова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: Монографія. – К.: ДАККО, 1999. – 303 с.
14. Крисюк С.В. Становлення і розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1917-1995 рр.): Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К.: Київський ун-т ім. Т. Шевченка, 1996. – 48 с.
15. Протасова Н.Г. Методологічні основи розвитку та вдосконалення системи післядипломної освіти фахівців // Післядипломна освіта в Україні. – № 2. – 2004. – С. 7-11.
16. Пикельная В.С. Теоретические основы управления (школоведческий аспект). – М.: Высшая школа, 1990. – 175 с.
17. Пуцов В.И. Совершенствование курсовой подготовки директоров школ к управлению процессом воспитания: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / УНИИП. – К., 1990. – 192 с.
18. Худоминский П.В. Развитие системы повышения квалификации кадров советской общеобразовательной школы (1917 – начало 80-х годов). – М.: Педагогика, 1986. – 184 с.
19. Закон України "Про освіту" № 1060-ХІІ від 23.05.1991 р. (із змінами і доповненнями). К., 2006. – Р. 5. – С. 64.

Матеріал надійшов до редакції 08.01. 2008 р.

Галус А.М. Профессиональная адаптация студентов к учебе в многоуровневом педагогическом вузе (управленческий аспект).

Профессиональная адаптация студентов к учебе в многоуровневом педагогическом вузе рассматривается как сложный динамический процесс, который основывается на научном, системном подходе. Важным условием успешного функционирования этого процесса является образование в вузе определенной педагогической системы, которая требует эффективного управления со стороны субъектов профессиональной адаптации студентов.

Halus O.M. Professional Adaptation of the Students to Study in Multilevel Pedagogical High School (management aspect).

The professional adaptation of the students to the study in multilevel pedagogical high school is considered as a difficult dynamic process, which is constructed on the basis of the scientific, system approach. The important condition of successful functioning of this process is the formation in high school certain pedagogical system, which demands effective management on the part of the subjects of professional adaptation of the students.